

scholers (*Phalacrocorax carbo*), Scholeksters (*Haematopus ostralegus*), Stormmeeuwen (*Larus canus*), Zilvermeeuwen (*L. argentatus*) en zelfs een enkele Zwartkopmeeuw (*L. melanocephalus*). Laatstgenoemde heeft zich zelfs als broedvogel hier gevestigd.

In de herfst verandert het uiterlijk van het duinlandschap. Het blad van de Lisdodde (*Typha latifolia*) en het Riet (*Phragmites australis*) vergeelt. Hondсроos (*Rosa canina*) en Bottelroos (*R. villosa*) tonen hun rode bottels, Ligusters (*Ligustrum vulgare*) prikken met zwarte,

matglanzende bessen en de Gelderse rozen (*Viburnum opulus*) laten hun bijna transparante rode bessen zien. De naar vorm en kleur fraaiste bessen zijn echter die van de Kardinaalsmuts (*Evoonymus europaeus*). Dan verschijnen de paddestoelen. Hele legers van Mycena's veroveren de humusrijke grond, Paralstufzwammen (*Lycoperdon perlatum*) staan dicht bijeen, Elfenbankjes (*Trameles versicolor*) nemen plaats op oude boomstronken en de Vliegenzwammen (*Amanita muscaria*) geven aan de voet van enkele berken kleur

aan de grauwe herfst. Tenslotte breekt de winter aan. Regen, hagel en sneeuw dalen neer op bomen en struiken. Maar ook in dit ijzige landschap zijn leuke waarnemingen te doen. Sneeuwgorzen (*Plectrophenax nivalis*) en Strandleeuweriken (*Eremophila alpestris*) zoeken op het groene strand naar de overgebleven zaden van verdorde planten.

Met deze beelden besloot de heer de Vette zijn prachtige diareeks, zijn stelling bewijzend, dat Voornes duin een weergaloos gebied is.

EXCURSIEVERSLAG

WATERVOGELEXCURSIE MIDDENLIMBURGSE GRINDGATEN

Ondanks de barre weersvoorspellingen – storm en regen waren in het vooruitzicht gesteld – vertrokken een achttal vogelliefhebbers op zaterdagochtend 16 december 1989 rond acht uur uit Heerlen richting Middenlimburgse grindgaten.

In Brandt, gemeente Stevensweert, was het al meteen raak. Vijf mannetjes en twee vrouwtjes Krakeenden (*Anas strepera*) waren volop aan het balderen. Het baldergedrag vertoonde dezelfde elementen als bij de Wilde eend (*Anas platyrhynchos*) en de Wintertaling (*A. crecca*), zij het in een andere volgorde en intensiteit. Het bestaat onder andere uit "veren schudden", "korthoog worden" en "kop op en neer". Ook joegen de mannetjes achter elkaar aan, waarbij ze met hun witte vleugelspiegels hun rivalen trachten te imponeren. De Krakeend is in Nederland een zeldzame broedvogel. Zijn hoofdbroedgebied ligt voornamelijk in Oost-Europa. De ook aanwezige Tafeleenden (*Aythya ferina*) en Kuifeenden (*Aythya fuligula*) gedroegen zich zoals altijd erg rustig. Een enkele Kuifeend dook wel eens onder water naar voedsel, maar de Tafeleenden doen overdag vrijwel niets anders dan wat ronddobberen. Ze worden pas tegen de avond actief en gaan dan op zoek naar voedsel. Overwinterende Tafeleenden heb ik nog nooit zien balderen! Een ander opvallend aspect van deze soort is, dat meer dan 90% van de bij ons 's winters aanwezige Tafeleenden uit mannetjes bestaat. Waar de vrouwtjes blijven is niet precies bekend. Langs de oever van de Koeweide in Wessem troffen we de eerste Aalschol-

vers (*Phalacrocorax carbo*) aan. Alle 24 vogels stonden keurig naast elkaar, waarbij een enkele zijn uitgespreide vleugels liet drogen in de wind. Vooral in de afgelopen tien jaar is het aantal Aalscholers in onze provincie toegenomen van enkele exemplaren vroeger tot ongeveer 600 nu.

Andere overwinteraars waren hier Zilvermeeuwen (*Larus argentatus*), Stormmeeuwen (*L. canus*) en Smienten (*Anas penelope*). Laatstgenoemde zochten in de luwte van de oever beschutting tegen de harde wind en lieten maar af en toe hun karakteristieke fluittoon horen, die ze bij onze oosterburen de naam Pfeifente heeft bezorgd.

De volgende halte was bij de weien en plassen rond de Clauscentrale in Maasbracht. Hier broedden in 1981 de eerste Grauwe ganzen (*Anser anser*) in Limburg. Sedertdien is deze gans in Midden-Limburg een normale verschijning geworden. Ook nu graasden ca. 50 Grauwe ganzen op de afgesloten weien achter de centrale. Ze verplaatsten zich voortdurend en worden voornamelijk waargenomen van Ohé tot Beesel, aan beide zijden van de Maas. Op 19-11-'89 zag ondergetekende hier ca. 310 exemplaren. Minder algemeen in onze contreien is de Kolgans (*A. albifrons*), waarvan er 32 in één groep wat apart van de Grauwe ganzen fourageerden. Kolganzen overwinteren in ons land voor het merendeel in Friesland, Flevoland en de graslanden langs de Zuidhollandse en Zeeuwse wateren. Ze zijn afkomstig van de Russische en Siberische toendra's, zo'n 5000 km bij ons vandaan. Mogelijk nóg interessanter was het groepje van één volwassen en drie eerstejaars Brandgrazen (*Branta leucopsis*), die zij aan zij met de Kolganzen voedsel zochten. Interessant, om-

dat de Brandgans in Limburg een betrekkelijk zeldzame soort is en ook interessant omdat het hier duidelijk in het wild levende dieren betrof. Dit laatste is waarschijnlijk meestal niet het geval bij de solitaire exemplaren, die hier elke winter wel tussen andere ganzen worden waargenomen. De in Nederland overwinterende Brandgansen broeden op het schiereiland Nova Zembla in de arktische Barentsz Zee. Een beetje uit de toon viel de Zwaangans (*Anser cygnoides*), die met lange, gestrekte hals tussen de andere ganzen rondstapte. De Zwaangans, ook wel Knobbelgans genoemd, is de Chinese tegenhanger van onze Grauwe gans in die zin, dat alle gedomesticeerde ganzen in Europa afstammen van de Grauwe gans, terwijl de Zwaangans de stamhouder is van de tamme Chinese ganzen. Ons dier is ongetwijfeld een verwilderde ontsnapte tamme vogel. Verder zat op de oever tussen de Zilver-, Kok- en Stormmeeuwen één volwassen Kleine mantelmeeuw (*L. fuscus*). Het betrof hier de Scandinavische ondersoort "intermedius", die erg donkere bovenvleugels heeft.

Voor de vogelaar ook altijd interessant is het gebied langs de Maas tussen Leeuwen en Asselt. In de weien tussen de Stille en de Sneppen te Leeuwen toeven vaak Kleine zwanen (*Cygnus bewickii*). Op 19-11-'89 zag ondergetekende hier nog 30 van deze fraaie vogels. Helaas waren ze nu niet aanwezig. Op de Sneppen verbleven ca. 350 Tafeleenden en Kuifeenden. Aan de rand van deze groep zwom onopvallend één volwassen vrouwtje (óf eerstejaars) Nonnetje (*Mergus albellus*). Evenals de tot hetzelfde geslacht behorende Middelste zaagbek (*M. serrator*) en Grote zaagbek (*M. merganser*) zijn de Nonnetjes eters van vis,

die ze vangen met hun getande en van een haakje voorziene snavel. De door ons waargenomen vogel was zo druk bezig met de voedselvangst, dat hij even lang onder als boven water verbleef.

De beide overvliegende Bergeenden (*Tadorna tadorna*) zijn als broedvogel ook nieuwkomers in het Middenlimburgse, zij het, dat ze er wat eerder waren dan de Grauwe ganzen, nl. in de eerste helft van de zeventiger jaren. Andere waarnemingen betroffen hier één Torenvalk (*Falco tinnunculus*), één kropende Buizerd (*Buteo buteo*), tien overvliegende Grauwe ganzen, drie vissende Aalscholvers en enkele honderden Meerkoeten (*Fulica atra*).

De vierde ganzesoort van deze morgen zagen we in de weiden rondom de haven van Asselt: de Rietgans en wel de ondersoort "rossicus", ook wel Toendrarietgans (*Anser fabalis rossicus*) genoemd. Deze ondersoort onderscheidt zich van de grotere, rond de Grootte Peel overwinterende Taigarietgans (*A. f. fabalis*) door zijn voor meer dan de helft donkerbruin gekleurde snavel. In dezelfde wei graasden 51 Grauwe ganzen en één eerstejaars Brandgans. De aanwezigheid van een groepje van ca. 40 Kieviten (*Vanellus*)

duide erop, dat de winter hier te lande nog niet echt is begonnen. De excursie werd besloten aan de voormalige Spoorwegplas, nu Osen-Noord genaamd. Een bezoek hier loont altijd de moeite. Zo ook nu weer. Buiten de honderden Tafel- en Kuifeenden en de tientallen Smienten ontdekten we vijf vrouwtjes Nonnetjes en evenveel mannetjes Grote zaagbekken. Deze laatste zijn al op grote afstand te herkennen aan hun grote afmetingen (66 cm), hun van een rose zweem voorziene witte flanken en borst en de donkere kop en rug. Ook voor het eerst zagen we vier mannetjes en één vrouwtje Brilduikers (*Bucephala clangula*), een eend met een eigenaardig gevormde kop (*bucephala* betekent ossekop). De Nederlandse naam ontleent de soort aan de witte vlek die de mannetjes hebben tussen het oog en de snavel. De dichtstbij gelegen broedplaatsen liggen in oostelijk Sleen-Holstein (Noord-Duitsland), op ongeveer 250 km van de Nederlandse grens. Wat de Brilduiker vooral van de andere Europese eenden onderscheidt is het feit, dat hij broedt in gaten in bomen, meestal 2,5 tot 5 meter boven de grond!

Verder werden hier waargenomen: ca.

70 Aalscholvers, 17 Futen (*Podiceps cristatus*), 7 Blauwe reigers (*Ardea cinerea*), één Putter (*Carduelis carduelis*) en tientallen Zilver- en Stormmeeuwen.

De kroon op de excursie werd echter gezet door de ontdekking van een Slechtvalk (*Falco peregrinus*), die rustig zat op een weipaal. Kort daarop vloog de valk op, maakte enkele rondjes – waarbij zijn silhouet fraai kon worden waargenomen – en streek daarna neer op een prooi die op de grond lag en begon te kroppen.

Een mooi besluit van een ochtend vogels kijken in Midden-Limburg.

LITERATUUR

- BAUER & GLUTZ VON BLITZHEIM 2, 1968. - & --- 3, 1969.
HENS, P.A., 1965. Avifauna van de Nederlandse provincie Limburg, benevens een vergelijking met die der aangrenzende gebieden.
HEINZEL, H., R. FITTER & J.F. PARSLow, 1987. Elseviers gids van de Europese vogels.
VOOUS, K.H., 1989. Moerasvogels van Europa Kolgans. Vogels 54.
-, 1990. Moerasvogels van Europa Tafelend. Vogels 55.

P. SREUWENBERG

NIEUWE LEDEN IN 1989

Zoals gebruikelijk, stelde de heer Koomen ook over het afgelopen jaar weer een overzicht samen van de nieuwe leden. Wij hopen dat zij nog lang plezier beleven aan het werk van het Genootschap, aan de vele activiteiten en aan het Natuurhistorisch Maandblad.

Akkermans, R.W., Sch. Roffaertstraat 162, 6042 VZ Roermond
Brienen, Roel, Sleutelbloem 6, 6444 TP Brunssum
Bruinsma, J.H.P., Thorbeckelaan 24, 5694 CR Breugel
Buuren, W. van, Gildestraat 12, 6006 LC Weert
Buys, J.C., Bachstraat 43, 5802 GM Venray
Calué, Chris de, Zandstr. 4, 3630 Maasmechelen
Cleuskens, H., Kelminderstr. 54, 6191 GG Beek
Cruysberg, D.A.M., Picardie 10, 5911 BW Venlo
Damen, P., Kundergats 2, 6367 BK Voerendaal
Dost, Erik, Komerd 12, 6431 XB Hoensbroek
Driessen, Onneke, Kast. Keverbergstraat 37, 6043 HZ Roermond
Drozdok, P., Kouvenderstraat 59, 6431 HB Hoensbroek
Eenhuis, P.J., Henri Uyttenbroeckstr. 24, 5913 WE Venlo
Elshout, P., Wilhelminastr. 52, 6164 BH Susteren

Ensink, E., Nimrodstraat 37, 6219 BD Maastricht
Goedmakers, G., Gasthuiskampstraat 23, 5914 AA Venlo
Hendriks, F., St. Pieterstr. 269, 6464 GG Kerkrade
Hendriks, Fr., St. Pieterstr. 269, 6464 GG Kerkrade
Hensing, O.H.J.L., Plateauweg 7, 6212 EA Maastricht
Heijkamp, W., Brandstr. 51, 6471 JB Eygelshoven
Heijnen, H., Kap. Sourenstr. 9, 6071 TX Swalmen
Hintzen, Jac., Beemderlaan 11, 6291 GM Vaals
Hoen, Jan, Barbarastraat 25, 6361 VK Nuth
Hooren, Mej. M. van, Ovidiusstraat 27, 6417 VR Heerlen
Janssen, G., Marimbastraat 38, 5802 LZ Venray
Janssen, L.L.M., Agaaststraat 35, 6412 SX Heerlen
Janssen, P., Reyershaag 71, 6228 HB Maastricht
Jongh, Hans de, Boksdoo 8, 6226 WK Maastricht
Jung, Ulrich, Jos v. Görrestr. 49, 51 Aachen
Kleukers, R.M.J.C., Prof. Bromstraat 21, 6525 AP Nijmegen
Lamkin, E.H.J.R., Tongerseweg 318, 6215 AC Maastricht
Latour, P., Ant. v. Elenstr. 54, 6217 JN Maastricht
Lemmens, C.J.J., Past. Engelenstraat 27, 6262 PD Banholt
Leunissen, J.H., liesjeshoek 21, 6092 ND Leveroy
Maassen, E., Passementmakersdreef 20, 6216 SE Maastricht
Mertens, J.H.J., Tongersesteenweg 35, 3760 Lanaken
Meurders, E.F.G., Cauberg 2, 6301 BT Valkenburg

Montulet, Etienne, Lage Kanaaldijk 105B, 6212 AL Maastricht
Moors, Willy, Vlasstraat 20, 3572 TT Utrecht
Mulder, Dr. D., Hertenlaan 8, 6705 CB Wageningen
Nieuwenborg, Mw. A. v., Anne Frankstraat 248, 5912 HK Venlo
Pustjens, H., Torenstraat 7, 6438 GT Oirsbeek
Reinartz, R.W.F., Mergelweg 69, 6212 XB Maastricht
Rijsselt, J.G. van, Anemonenstraat 39, 6214 VM Maastricht
Schuren, Chris, Marktstraat 4A, 6067 BV Linne
Smeets, J.M.H., Karbindersdreef 45, 6216 PE Maastricht
Staatsbosbeheer, PB 103, 6040 AC Roermond
Sticht. v. Toegep. I.E., Groesbeekseweg 20, 6524 DB Nijmegen
Stroman, L., Past. Prickeartsstr. 65, 6291 LL Vaals
Taken Landsch. Pl. bv, PB 120, 6040 AC Roermond
Thal, P.V.H.A., Hagestraat 4, 6225 ER Amby
Thijssen-Bom, M., Brechtstraat 33, 5924 BX Venlo
Vegt, J.H. de, Smissenlaag 65, 6228 HL Maastricht
Verouden, H.M.A., Oosterweg 26, 6301 PX Valkenburg
Waber, M.H.H.M., Graetheidelaan 34, 6129 GG Urmond
Wanders, J.M.M., Kinkenberg 188, 's Gravenvoeren
Welle, I.J., Erasmusdomein 18C, 6229 GC Maastricht